

Dr inż. Jerzy Jeznach

Katedra Melioracji

Rolnych i Leśnych

SGGW - AR

PROPOZYCJA OBLICZANIA PRZEWODÓW
NAWADNIAJĄCYCH Z ROZBIOREM
NA TRASIE

1. Wprowadzenie

Analiza metod obliczeń hydraulicznych przewodów nawadniających w systemie nawodnień kropłowych wykazała bardzo duże zróżnicowanie wyników w zakresie ustalania strat ciśnienia wzdłuż przewodów. Stwierdzono zgodność niektórych formuł jedynie w pewnych, określonych zakresach prędkości przepływu, co świadczy o braku metody uniwersalnej obowiązującej dla szerokiego zakresu prędkości.

Sytuacja ta uzasadnia celowość dalszych poszukiwań i dociekań.

Dociekania te dotyczyły:

- sformułowania właściwej metody obliczania przewodów nawadniających z rozbiorem na trasie obowiązującej dla szerokiego zakresu prędkości przepływu,
- wyboru właściwych wzorów empirycznych do określenia współczynnika oporów hydraulicznych λ ,
- przyjęcia odpowiedniej wartości współczynnika λ , która zmienia się na długości przewodu z rozbiorem na trasie.
- sposobu uwzględnienia zmian energetycznych wynikających ze zmiany masy przepływu, które występują w przewodach nawadniających z rozbiorem na trasie.

2. Badania własne

Wyniki badań własnych dotyczące kształtowania się strat ciśnienia w przewodach nawadniających z rozbiorem na trasie porównano z wynikami otrzymanymi na podstawie obliczeń według formuły Darcy - Weisbacha. /Rys.1./. Formułę tę przedstawia się w następującej postaci:

$$\Delta H = \lambda \cdot \frac{v^2}{2g} \cdot \frac{L}{D} \quad /V$$

gdzie:

- ΔH - straty wysokości ciśnienia,
- λ - współczynnik oporów hydraulicznych,
- v - prędkość przepływu,
- L - długość przewodu,
- D - średnica przewodu.

Wzór Darcy - Weisbacha jest w Polsce zalecany przez Polską Normę PN-76/M-34034 pt.: "Zasady obliczeń strat ciśnienia", do obliczeń przewodów pod ciśnieniem. Stosowany jest powszechnie przy projektowaniu sieci deszczownianych i wodociągowych.

Porównanie wyników, przedstawione na rysunku 1, wskazuje na duże różnice między wartościami pomierzonymi i obliczonymi. Różnice te występują przede wszystkim przy mniejszych wartościach strat ciśnienia, które odpowiadają mniejszym prędkościom przepływu. Przy prędkościach większych wyniki pomiarów są zgodne z wynikami obliczeń.

Uzasadnia to celbwość stosowania formuły Darcy - Weisbacha do obliczeń sieci wodociągowej i deszczownianej, w których występują większe prędkości przepływu wody w przewodach.

Natomiast przy prędkościach mniejszych, które są charakterystyczne dla przewodów nawadniających w systemie nawodnień kropłowych zastosowanie tej formuły jest ograniczone.

Następnie przeprowadzono obliczenia, w których uwzględniono

zmiany energetyczne wynikające z zmian masy przepływu przez wprowadzenie współczynnika redukcyjnego F. Tab.1. Założenia takie przyjmuje wielu autorów. Porównanie wyników obliczeń i pomiarów przeprowadzono jedynie dla doświadczeń z wyższymi prędkościami przepływu, przy których uzyskano zgodność obliczeń z formułą Darcy - Weisbacha / rys.1/.

Z analizy porównawczej wynika, że uwzględnienie zmian energetycznych wynikających ze zmian masy przepływu przez przyjęcie przepływu zastępczego daje zdecydowanie dokładniejsze wyniki niż wprowadzenie współczynnika redukcyjnego F.

3. Sformułowanie założeń do obliczania przewodów nawadniających

Wyniki badań własnych oraz porównanie ich z danymi uzyskanymi na podstawie obliczeń z zastosowaniem różnych metod pozwoliły sformułować następujące założenia:

I. W warunkach przewodów nawadniających do nawodnień kropłowych, w których jak stwierdzono, mogą występować kolejno trzy rodzaje obszarów ruchu, nie można stosować założeń odnoszących się li tylko do jednego obszaru przepływu.

Należy więc określić formuły obejmujące trzy obszary ruchu /laminarny, przejściowy i burzliwy/.

Postawioną tezę przedstawić można według znanej formuły Darcy - Weisbacha, która została zmodyfikowana do następującej postaci:

$$\Delta H = \lambda \frac{v^m}{2g} \frac{L}{D} \quad /2/$$

Modyfikacja ta polega na przyjęciu wykładnika potęgowego m do funkcji prędkości zastępczej przepływu w przewodach nawadniających z całkowitym rozbiorem na trasie.

Wartość m zależy od rodzaju ruchu wody w przewodzie.

Tabela 1

Porównanie wartości strat ciśnienia w przewodzie nawadniającym pomierzonych i obliczonych przy wprowadzeniu współczynnika redukcyjnego F.

Doświadczenie		V _o	F	m	ΔH	
Seria	Numer				Obliczo- ne	Pomie- rzone
I	1	0,55	0,335	2	0,30	0,27
	2	0,50	0,335	2	0,246	0,22
II	1	0,80	0,335	2	1,13	1,03
	2	0,62	0,335	2	0,72	0,65
	3	0,34	0,335	2	0,257	0,27

II. W przewodach nawadniających o całkowitym rozbiórce wydatku na trasie należy uwzględnić zmiany energetyczne wynikające ze zmian masy przepływu przez przyjęcie przepływu zastępczego w postaci:

$$Q_z = 0,55 Q_w \quad /3/$$

gdzie:

Q_z - przepływ zastępczy,

Q_w - wydatek na długości przewodu, przy zerowym przepływie w końcu przewodu.

Wyjaśnienia wymaga przyjęcie odpowiedniej wartości współczynnika oporów hydraulicznych λ . Na podstawie badań własnych [4] stwierdzono, że wartości λ zmieniają się w poważnych granicach na długości przewodu nawadniającego z rozbiorem na trasie.

Sformułowano następujące założenie:

III. Do obliczeń przewodów nawadniających z rozbiorem na trasie przyjmujemy współczynnik oporów hydraulicznych λ określony dla warunków ruchu na początku przewodu.

W warunkach ruchu laminarnego współczynnik λ należy określić wg wzoru:

$$\lambda = \frac{64}{Re} \quad /4/$$

Natomiast w obszarze przepływu przejściowego i burzliwego dla rur gładkich na podstawie formuły Blasiusa.

$$\lambda = \frac{0,3164}{Re^{0,25}} \quad /5/$$

4. Sprawdzenie sformułowanych założeń.

Przyjmując sformułowane założenia określono, na podstawie ba-

dań własnych, wartości wykładnika potęgowego m przy zastępczej prędkości przepływu w przewodach nawadniających z całkowitym rozbiorem na trasie. Wyniki zestawiono w tab.2.

Następnie skonstruowano wykres /Rys.2/ przedstawiający zależność wykładnika potęgowego m od liczby Reynoldsa czyli:

$$m = f / Re/ \quad /6/$$

Otrzymano zbiór punktów, które na podziałce półlogarytmicznej układają się w kształcie linii prostych.

Wartość wykładnika potęgowego m zmienia się od jedności w obszarze ruchu laminarnego do dwóch w warunkach przepływu burzliwego.

Obliczenia te potwierdziły wątpliwość przyjmowania wartości m równej dwa jako stałej, uniwersalnej dla każdego obszaru ruchu wody w przewodzie.

Do wiarygodnego sprawdzenia sformułowanych założeń przeprowadzono dodatkowo badania kontrolne. Na ich podstawie obliczono wartości wykładnika potęgowego m , które zestawiono w tab.3 i zaznaczono na wykresie 2.

Stwierdzono, że wartości wykładnika m określone na podstawie badań kontrolnych, układają się zgodnie z skonstruowanym wykresem funkcji $m = f / Re/_{0,1}$.

Sprawdzenie sformułowanych założeń oparto także na niezależnie prowadzonych badaniach Rzekanowskiego [8], Kalińskiego [5] i Naumienko [6]. Wyniki zestawiono w tabeli 4 oraz przedstawiono na rys.2.

Otrzymano wysoką zgodność obliczeń strat ciśnienia według proponowanej metody z badaniami innych autorów.

5. Podsumowanie

Wyniki badań własnych oraz analiza metod obliczeń hydraulicz-

Tabela 2

Wartości wykładnika potęgowego m do funkcji
prędkości zastępczej w przewodach nawadniających
z całkowitym rozbiorem na trasie

Badania	$Q_0 = Q_w$ / $10^{-5} \text{ m}^3/\text{s}$	V_0 / m/s	Re/α	λ_0	$\frac{\Delta H}{\text{pomierzona}}$ / $\frac{\text{m}}{\text{m}}$	$Q_z = 0,55Q_0$ / $10^{-5} \text{ m}^3/\text{s}$	V_z / m/s	m
I	1	9,7046	8258,0	0,0330	0,27	5,3375	0,302	2,00
	2	8,7472	7370,5	0,0340	0,22	4,8109	0,275	2,00
	3	4,8048	4048,6	0,0397	0,12	2,6426	0,149	1,75
	4	3,0184	2543,0	0,0450	0,09	1,6601	0,094	1,53
II	1	14,1070	11886,4	0,0300	1,02	7,7589	0,439	2,00
	2	10,9500	9227,0	0,0320	0,65	6,0225	0,341	2,00
	3	6,0500	5062,5	0,0375	0,29	3,3275	0,187	1,85
III	1	2,3646	3320,7	0,0340	0,42	1,3005	0,204	1,65
	2	1,3827	1941,8	0,0329	0,17	0,7605	0,121	1,44
	3	0,9018	1266,0	0,0510	0,10	0,4959	0,077	1,23
IV	1	0,5465	628,0	0,102	0,03	0,3006	0,033	1,00

Tabela 3

Wartości wykładnika potęgowego m do funkcji prędkości zastępczej w przewodach nawadniających z całkowitym rozbiorem na trasie określone dla badań kontrolnych

Badania	$Q_0 = Q_v$ $/ 10^{-5} \text{ m}^3/\text{s}$	V_0 $/ \text{m/s}$	Re/d	λ_0	ΔH pomierzone $/ \text{m}$	V_z $/ \text{m/s}$	m
I	5	2,4740	2085	0,0311	0,09	0,077	1,45
II	4	7,7752	6552	0,0352	0,20	0,242	1,93
II	7	6,7150	5658	0,0365	0,17	0,209	1,90
II	10	3,8876	3276	0,0420	0,11	0,121	1,67
III	5	1,7671	1489	0,0430	0,09	0,055	1,30

Tabela 4.

Wartości wykładnika potęgowego m do funkcji prędkości zastępczej w przewodach nawadniających określone dla badań Rzekanowskiego, Kalińskiego i Naumińskiego.

Autor	Nr pomiaru	Wyniki badań				Obliczenia					
		Długość przewodu L / m	Średnica przewodu D / mm	Wydatek Q_w / l/min	Strata ciśnienia ΔH / m	Prędkość początkowa v_0 / m/s	Liczba Reynoldsa Re	Współczynnik oporów λ	Prędkość zastępcza v_z / m/s	Wykładnik potęgowy m	ΔH / m
Rzekanowski	1	50	20	4	0,11	0,2122	4212,8	0,039	0,1167	1,76	0,113
	2	50	20	2	0,05	0,1061	2106,5	0,030	0,0584	1,46	0,058
Kaliński	1	26	15	1,8221	0,104	0,1700	2531	0,0450	0,0935	1,54	0,103
	2	26	15	1,3213	0,075	0,1246	1855	0,0345	0,0685	1,39	0,073
Naumiński	1	6	14,8	4,4385	0,045	0,430	5390	0,037	0,2363	1,85	0,0458
	2	11	14,8	9,0414	0,261	0,876	10970	0,031	0,4816	2,00	0,2605

nych przewodów nawadniających uzasadniały celowość poszukiwań nowych rozwiązań, które pozwalałyby dokładnie projektować przewody w systemie nawadnień kropłowych.

Podstawą propozycji obliczania przewodów nawadniających jest koncepcja przyjęcia przepływu zastępczego oraz ściśle zdefiniowanego wykładnika potęgowego m do funkcji prędkości przepływu, zależnego od rodzaju ruchu wody w przewodzie nawadniającym z całkowitym rozbiorem na trasie.

Wartość wykładnika m zmienia się od jednościci w obszarze ruchu laminarnego do dwóch w warunkach przepływu burzliwego.

Współczynnik oporów hydraulicznych λ określać należy dla warunków przepływu na początku przewodu odpowiednio według formuły Hagena - Poiseuille'a lub Blasiusa w zależności od charakteru ruchu wody w przewodzie.

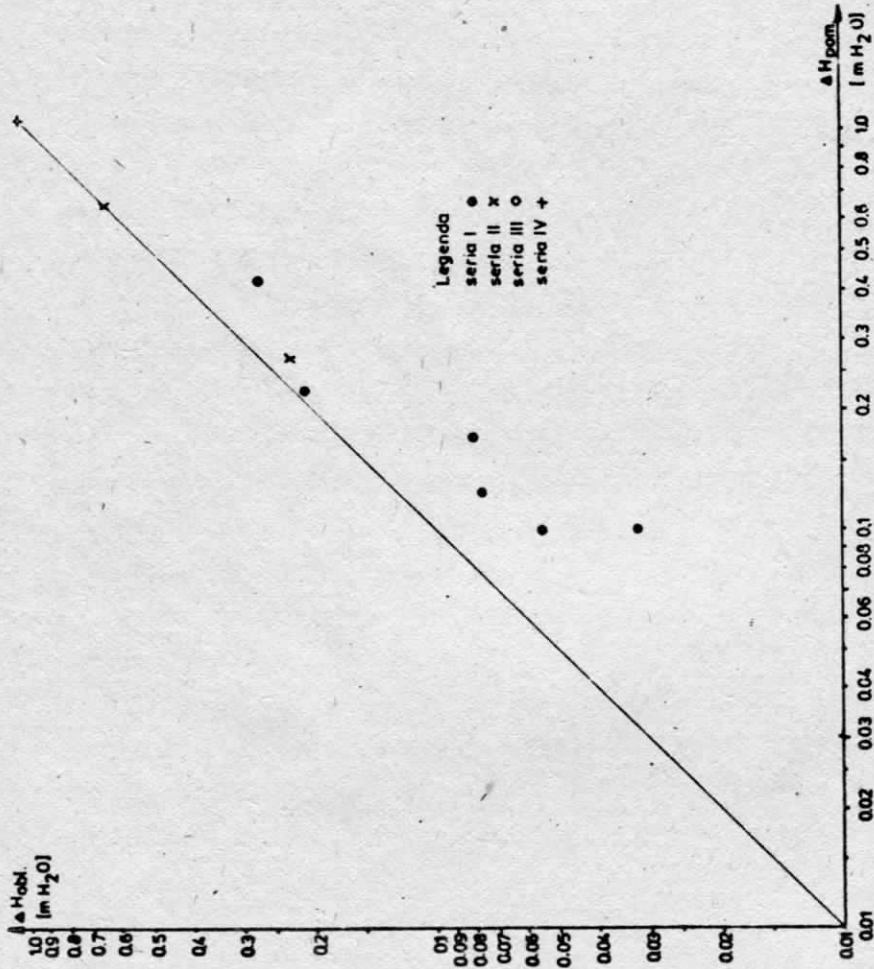
Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono, że wielkości strat ciśnienia określone według sformułowanych założeń są identyczne lub prawie identyczne z wynikami pomiarów. Dokładność ta dotyczy zarówno obszaru ruchu laminarnego i przejściowego jak i burzliwego.

Takiej zgodności obliczeń i pomiarów nie otrzymano przy zastosowaniu żadnej ze znanych metod.

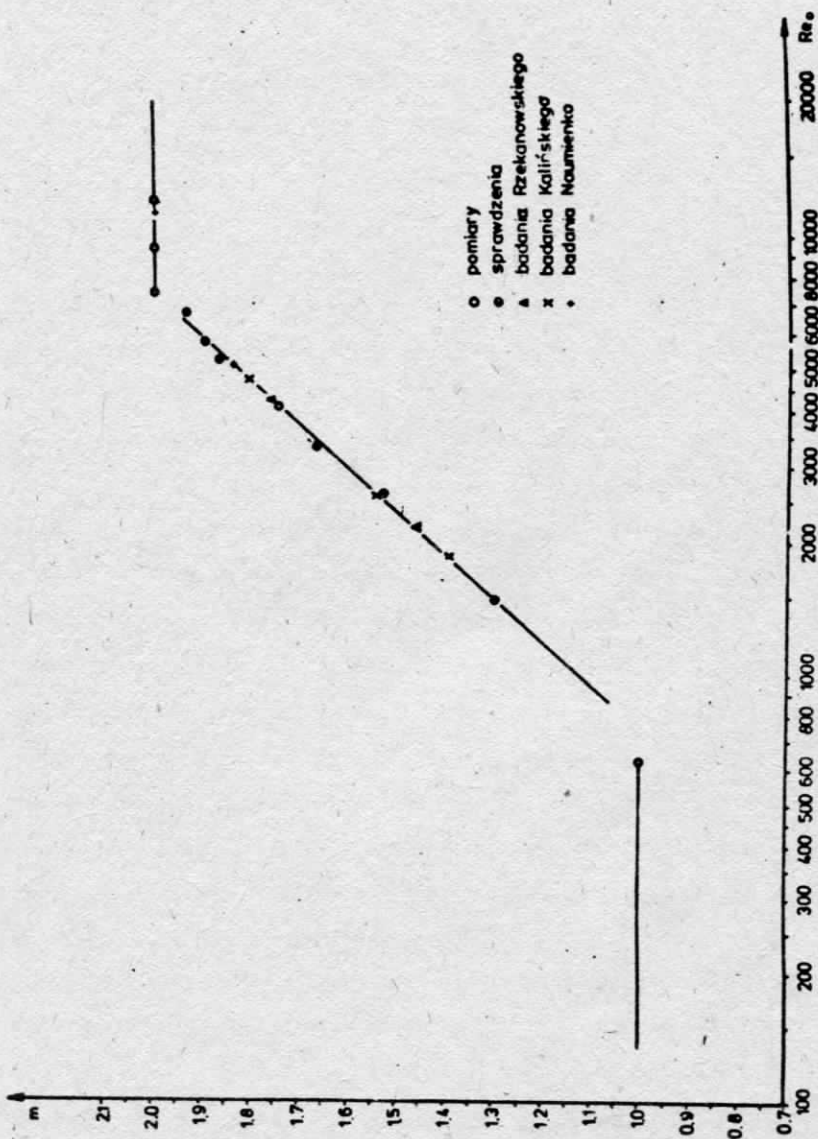
Sprawdzenie proponowanej metody obliczeń na podstawie osobnych badań własnych oraz doświadczeń Rzekanowskiego, Kalińskiego i Naumienko wskazuje na praktyczną możliwość zastosowania jej do wymiarowania przewodów nawadniających. Konieczne wydają się jeszcze szczegółowe badania kontrolne.

Literatura wykorzystana

1. Bukowski J. - Mechanika płynów. PWN 1976.
2. Czetwertyński E., Utrysko B. - Hydraulika i hydromechanika.
PWN 1969.
3. Happel J., Brenner H. - Low Reynolds number hydrodynamics.
Prentice - Hall. 1969.
4. Jeznach J. - Analiza metod obliczeń hydraulicznych w systemach
nawodnień kropłowych. Maszynopis IMiGW. 1981.
5. Kaliński J. - Nawodnienia upraw szklarniowych. Maszynopis IMRIL.
1974.
6. Naumienko I.I. - Gidravličeskij rasčet polivnyh truboprovodov
kapel'nogo orošenija. Gidravlika i Gidrotechnika
Vypusk 30. Kijev 1980. s.70-77.
7. Ostromęcki J. - Obliczenia hydrauliczne w projektowaniu i eksplo-
atacji systemów nawodnień kropłowych. Wiadomości
IMUZ T XIII z.3 1978. s.271-316.
8. Rzekanowski C. - Ocena przydatności trzech typów kropłomierzy
do nawadniania kropłowego. Z.N.Akad.Tech.-
Roln. Bydgoszcz "Rolnictwo" Nr 76, 8. 1979
s. 135-159.

Rys.1 Porównanie pomierzonych oraz obliczonych wg wzoru Darcy-Weisbacha wartości strat ciśnienia w przewodzie nawadniającym.

Rys. 2 Zależność wykładnika potęgowego m od liczby Reynoldsa Re_0 w przewodzie nawadniającym wydłużającym po drodze.